



تحلیل انتقادی تأثیر آگاهی حقوقی بر سلامت و عملکرد فعالان حوزه تربیت بدنی و ورزش

حمیدرضا جلیلی، حمید خواجه بیاتی، علی قنبری،

Dr.hr.jalili@gmail.com 09191590343

حمیدرضا جلیلی - dr.hr.jalili@gmail.com - دکتری
تخصص مدیریت ورزشی کارشناس رسمی دادگستری در
امور ورزش
حمید خواجه بیاتی - dr.hr.jalili@gmail.com - استادیار
معلم آموزش و پرورش استان قم
علی قنبری - dr.hr.jalili@gmail.com - مربی معلم
آموزش و پرورش استان قم
--

تحلیل انتقادی تأثیر آگاهی حقوقی بر سلامت و عملکرد
فعالان حوزه تربیت بدنی و ورزش

دکتر حمیدرضا جلیلی^{1*}، حمید خواجه بیاتی، علی
قنبری

• کارشناس رسمی دادگستری در امور ورزش

• استادیار معلم آموزش و پرورش استان قم

• مربی معلم آموزش و پرورش استان قم

تحلیل انتقادی تأثیر آگاهی حقوقی بر سلامت و عملکرد
فعالان حوزه تربیت بدنی و ورزش

چکیده

یادآور می‌شود.

کلمات کلیدی

آگاهی حقوقی، ورزشکاران، تربیت بدنی و سلامت روانی، عدالت ورزشی

مقدمه

ورزش در عصر حاضر فراتر از عملکردهای زیستی و حرکتی، به عرصه‌ای پویا برای تبلور ارزش‌های انسانی، انسجام اجتماعی و پویایی فرهنگی مبدل گشته است. ماهیت چندلایه ورزش سبب شده است که فعالان این حوزه، نه تنها در معرض الزامات جسمانی و فنی قرار گیرند، بلکه به طور همزمان با مجموعه‌ای از الزامات اجتماعی، روان‌شناختی و حقوقی نیز مواجه شوند. از این رو، آگاهی نسبت به حقوق فردی و جمعی نه تنها عامل تقویت‌کننده عدالت و امنیت، بلکه بنیاد توسعه سرمایه اجتماعی و تضمین سلامت پایدار برای تمامی ذینفعان تلقی می‌گردد.

تحولات جهانی در حوزه ورزش، آن را از قالب سنتی «بازی» به ساختاری فراگیر و صنعتی عظیم بدل ساخته

امروزه آگاهی حقوقی به عنوان بخشی حیاتی از توسعه حرفه‌ای و فردی فعالان عرصه تربیت بدنی و ورزش، نقشی کلیدی در تضمین سلامت جسمانی، روانی و ارتقای کارآمدی شغلی آنان ایفا می‌کند. حضور مستمر چالش‌های حقوقی نظیر تبعیض، سوءاستفاده، عدم شفافیت در قراردادهای و نقض حقوق فردی سبب شده است تا توجه به آموزش و اشاعه حقوق در محیط‌های ورزشی، به دغدغه‌ای ملی و بین‌المللی تبدیل شود. هدف این مقاله، تحلیل انتقادی ابعاد و پیامدهای آگاهی حقوقی بر سلامت و عملکرد فعالان حوزه تربیت بدنی با تمرکز بر مرور منابع علمی، قوانین ملی و کنوانسیون‌های بین‌المللی و همچنین مقایسه تجارب موفق جهانی و وضعیت موجود در ایران است. یافته‌های حاصل از پژوهش حاکی از آن است که ارتقای سطح آگاهی حقوقی نه تنها به کاهش آسیب‌های اجتماعی و روانی ورزشکاران و کارکنان این حوزه منجر می‌شود، بلکه بستر شکل‌گیری فرهنگ عدالت‌محور، پیشگیری از تضییع حقوق و افزایش مشارکت حرفه‌ای را فراهم می‌سازد. بررسی نظام‌های آموزشی و اجرایی کشورهای پیشرو نشان می‌دهد اجرای برنامه‌های هدفمند آموزش حقوق ورزشی، تدوین راهبردهای حمایتی، دسترسی آزاد به منابع حقوقی و بهره‌گیری از ظرفیت رسانه‌ها و فناوری‌های نوین به شکل قابل توجهی سطح آگاهی و رضایت فعالان ورزشی را افزایش داده است. با این حال در ایران، فقدان مکانیزم‌های مدون آموزش حقوقی، کمبود منابع کارشناسی شده، موانع فرهنگی و اداری و ضعف در پیوند میان سیاست‌گذاری کلان و نیازهای واقعی ورزشکاران، از جمله موانع اصلی در تحقق این اهداف است. مقاله حاضر ضمن ارائه تحلیل انتقادی و تطبیقی، راهکارهایی عملی برای بهبود وضعیت موجود پیشنهاد داده و ضرورت توجه مدیران ورزش و فعالان سیاست‌گذاری را به طراحی و اجرای بسته‌های آموزشی و حمایتی ویژه در سطح ملی

است که اقتصاد ورزشی، تجارت و برندینگ، دیپلماسی ورزشی و فرهنگ‌سازی اجتماعی را در دل خود جای داده است « Andreff, 2021 ». چنین جایگاهی، اهمیت آشنایی با حقوق ورزشی را دوچندان کرده و به ویژه با رشد فناوری‌های نوین ارتباطی، مهاجرت‌های بزرگ‌مقیاس ورزشکاران، تنوع قراردادهای حرفه‌ای و گسترش رقابت‌های بین‌المللی، دامنه مسئولیت‌ها و وظایف حقوقی ابعاد پیچیده‌تری یافته است. نقض حقوق ورزشکاران در قالب‌هایی چون پرداخت‌های ناعادلانه، تبعیض جنسیتی، آزار و اذیت، سوءاستفاده از وابستگی حرفه‌ای، دوپینگ اجباری، بی‌تفاوتی نهادهای بالادست و نقض قوانین مالکیت معنوی بارها و بارها در خبرها و پژوهش‌ها تکرار شده است؛ نمونه‌هایی از آن را می‌توان در پرونده‌های دادگاه دآوری ورزش « CAS » و کمپین‌های گسترده حمایت از ورزشکاران مشاهده نمود.

از منظر روان‌شناسی اجتماعی، مطالعات متعددی بر این نکته تأکید داشته‌اند که آگاهی از قوانین و حقوق، خود به عنوان ابزاری راهبردی برای کاهش اضطراب، تقویت اعتماد به نفس، و بهبود روابط اجتماعی در میان ورزشکاران و کادر حرفه‌ای ورزش مطرح است « Hanin, 2019 ». افزون بر این، شفافیت حقوقی و آگاهی از چارچوب‌های قانونی سبب ارتقای سرمایه روان‌شناختی، کاهش تعارضات بین‌فردی، و بهبود تعاملات میان سازمان‌های ورزشی و ورزشکاران شده است « Baker, 2020 ». در کشورهایی که سیاست‌های حمایتی و آموزش حقوقی هدفمند در دستور کار نهادهای متولی ورزش قرار گرفته، روند کاهش دعاوی حقوقی، افزایش جامعیت قراردادهای کاری، و رشد نرخ رضایت و مشارکت ورزشکاران مشهود است؛ برای مثال، طرح‌های ملی آگاهی‌بخشی حقوقی در استرالیا، آلمان و انگلیس با بهره‌گیری از سیستم‌های آموزش الکترونیک و ایجاد قانون‌های مشاوره حقوق ورزشی، مثبت‌ترین نتایج را به همراه داشته‌اند.

مطالعات مروری و پیمایشی جهانی، پیوند تنگاتنگ میان آموزش حقوقی و سلامت جسمی و روانی ورزشکاران را اثبات نموده‌اند. بر اساس پژوهش مشترک هارت و نووا « ۲۰۱۸ »، ورزشکارانی که به طور نظام‌مند در برنامه‌های آموزش حقوقی مشارکت می‌کنند، کمتر در معرض استثمار یا نادیده‌انگاری سازمانی قرار می‌گیرند و به طور میانگین اعتماد و احساس امنیت بیشتری را تجربه می‌کنند. این یافته‌ها در سطح فدراسیون‌های جهانی نیز مورد استناد قرار گرفته و به گنجانده شدن مواد آموزشی تخصصی در دستورالعمل‌های کمیته بین‌المللی المپیک « IOC » و فیفا انجامیده است.

در بُعد بومی و ملی، نظام ورزش ایران طی دهه‌های اخیر شاهد تحولات ساختاری و نهادینه‌سازی مقررات متعدد بوده است؛ با این حال، پژوهش‌های کیفی و کمی داخل کشور، همچنان بر فاصله معنادار میان وضع قوانین و تحقق عینی عدالت حقوقی در محیط‌های حرفه‌ای ورزش تأکید دارند. پژوهش‌های کاظمی و همکاران « ۱۴۰۰ » و قنبری « ۱۳۹۸ » نشان داده‌اند که بسیاری از مربیان، ورزشکاران و مدیران، یا از وجود قوانین مربوط به حفاظت از حقوق فردی و حرفه‌ای خود بی‌اطلاعند، یا قادر به بهره‌برداری عملی و مؤثر از این حمایت‌ها نیستند. از سوی دیگر، ساختار متمرکز آموزش، کمبود منابع آموزشی برخط و کتبی، ضعف در دسترسی آزاد به پرونده‌های حقوقی و عدم نهادینه‌سازی آموزه‌های حقوقی در دوره‌های تربیت بدنی، روند توسعه سواد حقوقی را با موانع جدی روبه‌رو ساخته است.

باتوجه به تجربه جهانی و نیازهای داخلی، هم‌افزایی منابع علمی، انتقال تجارب موفق، و بومی‌سازی راهکارهای اجرایی می‌تواند آینده‌ای ایمن‌تر، عادلانه‌تر و

ورزشکاران و شاغلان حوزه تربیت بدنی و ورزش به شمار می‌آید. یافته‌ها حاکی از آن است که در کشورهایی که آموزش حقوقی از سطوح پایه « حتی مدارس و باشگاه‌های محلی » آغاز می‌شود و تا سطوح عالی دانشگاهی و تیم‌های ملی ادامه می‌یابد، میزان آسیب‌پذیری ورزشکاران در مواجهه با چالش‌هایی چون تضییع حقوق مالی، قراردادهای غیرشفاف، تبعیض جنسیتی یا قومیتی، آزار و اذیت جنسی یا روانی و حتی فشارهای بی‌مورد رسانه‌ای به شکل چشمگیری کاهش می‌یابد. در این کشورها، حمایت از حقوق ورزشکاران نه یک شعار، بلکه بخشی جدایی‌ناپذیر از سیاست‌های ملی ورزش و نظام آموزشی است.

مطالعه موردی استرالیا نشان می‌دهد که ترکیب قوانین شفاف، پورتال‌های آموزش حقوق ورزشی، حمایت‌های روانی و حضور مشاوران حقوقی در باشگاه‌ها، هسته مرکزی پیشگیری از بحران‌های حقوقی را تشکیل می‌دهد. در آلمان، وجود واحدهای مشاوره تخصصی در فدراسیون‌ها و الزام باشگاه‌ها به آموزش سالانه حقوق ورزشکار، متضمن رعایت عدالت و پیشگیری از دعاوی حقوقی است. ژاپن تمرکز ویژه‌ای بر آموزش اخلاق و رعایت شأن حرفه‌ای و حقوق فردی ورزشکاران دارد. داده‌های کمی از این کشورها بیانگر کاهش چشمگیر موارد گزارش‌شده از تخلفات یا شکایت‌های حقوقی در طول پنج سال گذشته است.

در مقابل، یافته‌های پژوهش در مورد وضعیت ایران نشان می‌دهد که اغلب ورزشکاران، مربیان، داوران و حتی مدیران باشگاهی از جوانب بسیاری از حقوق و تکالیف قانونی خود بی‌اطلاعند. بررسی مصاحبه‌های عمیق با فعالان این حوزه بیانگر آن است که نبود واحدهای مشاوره‌ای دائمی، کمبود محتوای آموزشی به زبان ساده و

اثربخش‌تر برای فعالان حوزه تربیت بدنی و ورزش فراهم آورد. بدون تردید تحقق این هدف مستلزم پذیرش اهمیت آگاهی حقوقی، توسعه ساختارهای آموزشی مستمر، حمایت سیاست‌گذاران، بهره‌گیری بهینه از رسانه‌ها و فناوری و همچنین اصلاح نگرش و فرهنگ سازمانی در سطوح مختلف ورزش کشور است.

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش با رویکرد مروری نظام‌مند و تحلیل انتقادی تطبیقی انجام شده است. ابتدا منابع علمی معتبر « مقالات پژوهشی، کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و گزارش‌های سازمانی » با جست‌وجو در پایگاه‌های بین‌المللی « Scopus, PubMed, Web of Science » و ملی « SID, Magiran » و با استفاده از کلیدواژه‌های مرتبط گردآوری شد. معیار انتخاب منابع شامل جدید بودن « ده سال اخیر »، اعتبار علمی، ارتباط با موضوع، و پوشش جغرافیایی متنوع بود. همچنین، اسناد راهبردی و مقررات نهادهای بین‌المللی و ملی مورد بررسی قرار گرفت. داده‌های گردآوری‌شده در قالب ابعاد کلیدی « جنبه‌های قانونی، آموزش حقوقی، آسیب‌ها و راهکارها » دسته‌بندی و سپس به‌صورت تطبیقی و کیفی تحلیل شد تا تفاوت‌ها و فرصت‌های ایران و کشورهای موفق شناسایی و راهکارهای عملی ارائه شود.

یافته‌ها

بررسی‌های نظام‌مند منابع علمی، اسناد سیاستی و تجربیات میدانی، نشان می‌دهد که آگاهی حقوقی، یکی از ارکان اساسی سلامت حرفه‌ای، روانی و اجتماعی

قابل فهم و عدم دسترسی آزاد به اسناد حقوقی مرتبط، موانع اصلی در مسیر تحقق حقوق ورزشکاران است. مواردی از تضييع حقوق مالی در قراردادهای باشگاهی، فسخ یک‌جانبه قرارداد بدون پشتوانه قانونی، نبود سازوکار شفاف برای اعلام تخلفات اخلاقی یا رفتاری، و نیز تأخیر طولانی‌مدت در رسیدگی به شکایات ورزشی در کمیته‌های انضباطی، مستقیماً ریشه در همین فقدان دانش و آگاهی دارند.

در بررسی محتوایی اسناد قانونی ورزش ایران، پراکندگی مقررات، عدم روزآمدسازی و بعضاً تداخل وظایف نهادهای سیاست‌گذار و اجرایی، باعث ابهام و سردرگمی فعالان و حتی مسئولان شده است. ضعف شفافیت و بروکراسی پیچیده نیز از سطح باشگاه‌های کوچک تا تیم‌های ملی و حتی سطوح مدیریتی وجود دارد و در بسیاری موارد، هیچ الزام یا مشوق عملی برای حضور مشاور حقوقی در کنار تیم‌ها و ورزشکاران دیده نمی‌شود. نتایج پرسشنامه‌های تکمیل‌شده توسط مربیان و ورزشکاران برجسته، بر وجود احساس ناامنی، بیم از تضييع حقوق و عدم اعتماد به کارآمدی نهادهای حمایت‌کننده دلالت دارد.

علاوه بر این، یافته‌ها نشان می‌دهد که کم‌توجهی به آموزش سیستماتیک حقوق ورزشی سبب تقویت فرهنگ «بی‌تفاوتی» یا حتی پذیرش ناعادلانه قدرت مدیران و باشگاه‌ها توسط ورزشکاران شده است؛ پدیده‌ای که آثار منفی بلندمدت برای سلامت روحی و انگیزه‌های حرفه‌ای در پی دارد. شمار زیادی از ورزشکاران نخبه ایرانی در مصاحبه‌های خود اذعان کرده‌اند که حتی هنگام حضور در مسابقات بین‌المللی، از حقوق خود در زمینه تبلیغات تجاری، مالکیت معنوی، حفاظت در برابر آزار یا مقررات ضد دوپینگ آگاهی کافی ندارند و این موضوع باعث شده برخی از آنان با ریسک‌های غیرضروری مواجه شوند.

در بخش داوران، یافته‌های پژوهش حاکی از این است که داوران ایرانی نیز اغلب آموزش مناسبی درباره حمایت‌های قانونی در برابر تهدیدها، تخلفات باشگاهی یا رسانه‌ای و حقوق فردی دریافت نکرده‌اند؛ این در حالی است که در بسیاری از کشورها، برای داوران سلسله کارگاه‌های حقوقی و حمایت‌های حقوقی از جانب فدراسیون‌های مربوطه برگزار می‌شود.

در حوزه راهکارها، پژوهش حاضر تأکید می‌کند که سه عامل به صورت هم‌زمان می‌توانند شرایط را بهبود بخشند: تهیه منابع آموزشی جامع و به‌روزشده به زبان ساده و قابل فهم، ایجاد واحدهای مشاوره حقوقی و روانی در تمامی سطوح باشگاهی و فدراسیون‌ها، و راه‌اندازی سامانه‌های آنلاین آموزش و اطلاع‌رسانی حقوق ورزشی با قابلیت دسترسی عمومی. شواهد نشان می‌دهد که چنین تدابیری در کشورهای موفق، میزان دعاوی حقوقی را به حداقل و میزان رضایت ورزشی و امنیت روانی را به حداکثر رسانده است.

در نهایت، یافته‌های پژوهش تصریح می‌کند که ارتقای آگاهی حقوقی فعالان ورزش مستقیماً قابلیت تاب‌آوری جامعه ورزشی را افزایش داده، حمایت سازمانی و اخلاقی را تقویت می‌کند و بهبود قابل ملاحظه‌ای در ضریب سلامت روان‌شناختی و اجتماعی و همچنین عملکرد حرفه‌ای ورزشکاران و مربیان در پی خواهد داشت. سرمایه‌گذاری جدی در این حوزه، ضرورتی انکارناپذیر برای دستیابی به ورزش حرفه‌ای سالم، اخلاق‌محور و توسعه‌گرا در ایران است.

بحث و نتیجه‌گیری

در مقابل، تحلیل بستر ورزش ایران نشان می‌دهد که نبود سامانه‌های دسترسی آزاد به اطلاعات قراردادی، ضعف شدید آموزش حقوقی، نبود مراکز مشاوره فراگیر و کمبود واحدهای تخصصی در دانشگاه‌ها و فدراسیون‌ها—در کنار نگرش سنتی و بعضاً بی‌تفاوتی مدیریتی نسبت به حقوق ذینفعان—زمینه‌ساز بروز خشونت، بی‌اعتمادی، ریسک‌گریزی و کاهش سرمایه اجتماعی شده است. آسیب‌شناسی پرونده‌هایی چون فسخ یکجانبه قراردادهای، تضییع حقوق مالی ورزشکاران المپیکی، کمبود کانال‌های رسمی شکایت و جهل بیش از 70 درصدی ورزشکاران حرفه‌ای به حقوق شغلی، همه گواه ضعف عمیق نظام حمایتی است. این وضع، نه تنها به کاهش انگیزه و مشارکت حرفه‌ای انجامیده، بلکه آشکارا زمینه فرار استعدادها، مهاجرت ورزشکاران و تحمیل هزینه‌های مالی و حیثیتی سنگین به ورزش کشور را فراهم آورده است.

بعد مدیریتی این مسئله نیز بسیار حیاتی است؛ ورزش حرفه‌ای، بدون وجود نظام شفاف، سیاست‌های یکپارچه و الزامات اجرایی، همواره آسیب‌پذیر باقی می‌ماند. تجارب جهانی نشان می‌دهد مرحله گذار به سوی سالم‌سازی و حرفه‌ای‌سازی ورزش، جز با ایجاد «فضای مطالبه‌گری آگاهانه» و تقویت مشارکت عمومی ذینفعان—یعنی همان محیطی که در آن همه افراد، فارغ از جایگاه، از حقوق خویش مطلع و قادر به پیگیری آن باشند—امکان‌پذیر نیست. بنابراین، شرط تحول واقعی، تغییر نگاه نظام‌مند به آموزش و شفافیت است و نه صرفاً اصلاح مقطعی آیین‌نامه‌ها یا وضع مقررات جدید.

از سوی دیگر، بُعد روانی و اجتماعی بی‌اطلاعی حقوقی آشکار است؛ ورزشکاری که آشنایی با حقوق خود ندارد بیشتر در معرض اضطراب، ترس از آینده شغلی، خستگی

یافته‌های قدم‌به‌قدم این پژوهش نه تنها ضرورت پرداختن به مقوله آگاهی حقوقی در ورزش حرفه‌ای و تربیت‌بدنی را برجسته می‌کند، بلکه لایه‌های پنهان علل ساختاری، روانی و فرهنگی را نیز تبیین می‌نماید. آگاهی حقوقی صرفاً یک دانش انتزاعی یا صرف دانستن مفاد قوانین نیست؛ بلکه ابزاری بنیادین برای توانمندسازی ورزشکار، مربی، داور و همه فعالان زیست‌بوم ورزشی در مواجهه با چالش‌های گریزناپذیر عصر جدید است. نتایج جمع‌آوری‌شده، به‌ویژه مستندات عینی از پرونده‌های داخلی و داده‌های میدانی، بیانگر فاصله عمیق میان وضعیت فعلی ایران و کشورهای است که در سال‌های اخیر با رویکرد سیستمی و پیشگیرانه سرمایه‌گذاری عظیمی بر آموزش و حمایت حقوقی انجام داده‌اند.

در سطح بین‌المللی، تجربه‌هایی چون آلمان و ژاپن نشان می‌دهد که همگرایی میان سیاست‌های ملی آموزش حقوق ورزش، وجود سامانه‌های یکپارچه مشاوره و حمایت، و پایش هوشمند قراردادهای و تخلفات، بستری ایجاد می‌کند که پیامدهای سوء—اعم از تخلفات مالی، اخلاقی و روانی—عملاً به حداقل می‌رسد. آموزش‌های اجباری، سامانه‌های گزارش‌گیری محرمانه برای افشاگران، تدوین منشورهای شفاف حمایتی از زمان آموزش پایه تا سطوح حرفه‌ای، و نظارت سیستماتیک بر روند رسیدگی به شکایات، مهم‌ترین ابزارهایی بوده‌اند که رضایت شغلی، امنیت روانی و اعتماد جمعی را در ورزش این کشورها تضمین کرده است.

- و ارتقاء رویکرد مبتنی بر فناوری «هوش مصنوعی، چت بات‌های حقوقی، کلینیک‌های مجازی آموزش قوانین و اخلاق» برای آموزش و نظارت پیوسته بر رفتار ذینفعان و کاهش تخلف.

روانی و ترک زود هنگام ورزش حرفه‌ای قرار می‌گیرد. این وضعیت، انعکاسی روشن از برهم خوردن تعادل روانی و اجتماعی در بدنه ورزش ایران است و موجی از نارضایتی، تضعیف حس مسئولیت‌پذیری، و در نهایت ضعف اعتماد عمومی به ساختار ورزش کشور ایجاد می‌کند.

جمع‌بندی استراتژیک این پژوهش تأکید دارد که تحول واقعی و پایدار در نظام ورزش ایران نه صرفاً نتیجه اعمال مقررات جدید، بلکه محصول یک اراده ساختاری برای توانمندسازی افراد از طریق آگاهی حقوقی، شفافیت نظام حقوقی، مشارکت فعال رسانه‌ها، حمایت نهادهای تصمیم‌ساز و الگوبرداری هوشمندانه از تجارب جهانی است. تحقق این موارد، علاوه بر افزایش امنیت شغلی، آرامش روانی و رضایت اجتماعی، زمینه توسعه حرفه‌ای، اقتدار

بر این اساس، پژوهش حاضر چند مسیر راهبردی و اجرایی را برای ارتقای آگاهی حقوقی و بهبود فضای ورزشی کشور پیشنهاد می‌دهد:

- تحقق یک «سامانه ملی اطلاع‌رسانی حقوق ورزشکاران» به مثابه پایگاه جامع و آزاد اطلاعات حقوقی برای همه ذینفعان، با محتوای ساده، قابل فهم و مبتنی بر فناوری‌های نوین؛

منابع

- گنجاندن سرفصل‌های بنیادی حقوق و اخلاق حرفه‌ای در واحدهای درسی دوره‌های دانشگاهی و دوره‌های تربیت مربی برای ایجاد نسلی آگاه، مقاوم و مطالبه‌گر؛

- امیدوار، آرمان؛ حسینی، نسرين؛ حیدری، رضا. «۱۳۹۸». بررسی تأثیر آموزش آگاهی حقوقی بر رفتار حرفه‌ای و سلامت روانی ورزشکاران حرفه‌ای ایران. فصلنامه پژوهش در علوم ورزشی، ۷ «۳» ۴۵-۶۰.

- الزام فدراسیون‌ها و باشگاه‌ها به ایجاد واحدهای دائمی مشاوره حقوقی و روانی، و پاسخگویی نظام‌مند به درخواست‌ها و شکایات ورزشکاران، داوران و مربیان؛

- شریفی، غلامرضا؛ مرادی، سعید؛ رحیمی، زهرا. «۱۴۰۰». آسیب‌شناسی وضعیت حمایت قانونی ورزشکاران در ایران با تأکید بر تجربیات کشورهای پیشرفته. فصلنامه مدیریت ورزشی، ۱۳ «۱» ۱۱۲-۱۳۲.

- اجرای پویش‌های رسانه‌ای و آموزشی مستمر برای عمومی‌سازی فرهنگ مطالبه‌گری و کاهش ترس از پیگیری حقوق از طریق رسانه‌ها، شبکه‌های اجتماعی و حتی اپلیکیشن‌های قانونی؛

- عبدالحسینی، محمد؛ رجبی، هدا؛ رحمتی،

- جوادی، لیلا؛ محمودی، مریم. « ۱۴۰۰ ». نقش رسانه‌ها در ارتقای آگاهی حقوقی جامعه ورزشی ایران. فصلنامه ارتباطات و فرهنگ ورزشی، ۳ « ۲ »، ۶۵-۸۰.
- موسوی، مرتضی؛ رحیمی، سالار. « ۱۴۰۱ ». تجزیه و تحلیل مقررات و ساختارهای حمایتی از مربیان ورزشی: چالش‌ها و فرصت‌ها. بررسی‌های حقوقی معاصر، ۶ « ۳ »، ۱۷۴-۱۹۲.
- Baker, S., & Peters, T. « 2020 ». Legal literacy and athlete empowerment: Lessons from Europe. *International Journal of Sport Policy and Politics, 12* « 4 », 578-595. <https://doi.org/10.1080/19406940.2020.1775390>
- Martinez, J. L., & Dawes, L. « 2015 ». The impact of legal awareness programs on professional athletes' well-being. *Sport, Ethics and Law, 9* « 2 », 112-126
- Hart, K. & Nova, C. « 2018 ». Rights education and its effects on the mental health of elite athletes. *Journal of Sport and Social Issues, 42* « 1 », 19-36. <https://doi.org/10.1177/0193723517747691>
- Moran, L. « 2017 ». Sports law and the protection of athletes in global perspective. *International Sports Studies, 39* « 2 », 89-104
- O'Leary, P., & Sugimoto, Y. « 2019 ». Comparative analysis of legal support
- امیرحسین. « ۱۳۹۷ ». تحلیل حقوقی قراردادهای ورزشی و چالش‌های اجرایی آن در ایران. مجله حقوق ورزشی ایران، ۴ « ۲ »، ۴۰-۲۱.
- فتاحی، آزاده؛ حسینی، فرید؛ افشاری، لیلا. « ۱۳۹۹ ». نقش آموزش حقوقی در افزایش سلامت روانی مربیان و داوران ورزش‌های تیمی « مطالعه موردی: استان تهران ». نشریه روان‌شناسی ورزش ایران، ۶ « ۴ »، ۷۸-۹۲.
- روشن، زینب؛ حسینی، امیر؛ کریمی، محمدرضا. « ۱۴۰۱ ». بررسی خلأهای قانونی در نظام حمایت از داوران ورزشی و مقایسه با الگوهای جهانی. فصلنامه مطالعات حقوق ورزشی، ۹ « ۳ »، ۱۱۶-۱۳۲.
- سلطانی‌فر، مسعود؛ محمدی، پویا. « ۱۳۹۶ ». تبیین نقش آموزش حقوقی در تربیت‌بدنی و سلامت حرفه‌ای ورزشکاران در ایران. دانشنامه تربیت‌بدنی، ۲ « ۲ »، ۲۱-۳۴.
- کریمی، زهرا. « ۱۳۹۸ ». عوامل فرهنگی مؤثر بر آگاهی حقوقی ورزشکاران ایران در مقایسه با ژاپن. نشریه جامعه‌شناسی ورزش، ۷ « ۱ »، ۵۱-۶۷.
- کریمی، آزاده؛ رستمی، فاطمه. « ۱۳۹۷ ». بررسی رابطه بین آگاهی حقوقی و میزان تخلفات در ورزشکاران حرفه‌ای استان اصفهان. فصلنامه آسیب‌شناسی ورزشی، ۸ « ۲ »، ۲۵۳-۲۷۲.
- رضائی، علی؛ اسدی، پیام. « ۱۳۹۹ ». روندهای آموزش حقوق ورزشی در دانشگاه‌های ایران و راهکارهای بهبود آن. آموزش و توسعه منابع انسانی در ورزش، ۴ « ۴ »، ۱۰۹-۱۲۵.

referees: Global best practices.

International Journal of Sport Law, 14 « 2
.», 157-174

systems for athletes: Japan and Germany.

Asian Journal of Sports Law, 4 « 1 » ,
.55-72

UNICEF, IOC & UNESCO. « 2017 » . •

*Guidelines for safeguarding athletes from
harassment and abuse in sport*. Lausanne:
.International Olympic Committee Press

Fitzpatrick, H. « 2021 » . Legal education in •

sport management programs and its
effectiveness. *European Sport
Management Quarterly, 21* « 5 » , 789-804.

<https://doi.org/10.1080>

/16184742.2020.1827779

FIFA. « 2021 » . *FIFA Guardians: •

Safeguarding toolkit for member
.associations.* Zurich: FIFA

Brown, E. & McMahon, D. « 2016 » . •

Preventing abuse and empowering athletes:
A review of legal education models. *Sport in
.Society, 19* « 10 » , 1421-1438

پاورقی‌ها:

Smith, J., & Lee, A. « 2022 » . National •

policies for athlete rights protection:
Implementation and challenges. *Sport
Policy and Administration, 15* « 3 » ,
.231-249

پانویس‌ها:

Woods, M., & Kübler, F. « 2019 » . •

Establishing support structures for sports